

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgi ve Tercihlerinin İncelenmesi

*Yağmur ALKAN**
*Salim DURUKOĞLU***

Öz

Bu çalışmada, ergenlik dönemindeki ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya yönelik ilgi ve tercihlerini belirlemek ve incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında 7 ve 8. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan 1003 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın yöntemi tarama modelidir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS programı ve betimsel istatistik yöntemlerinden frekans ve yüzde hesaplamaları ile analiz edilmiştir. Araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde ve düzenli olarak kitap okudukları, öğrencilerin kitap okumanın sağlayacağı faydalara ilişkin farkındalığa sahip oldukları belirlenmiştir. "Roman, öykü ve biyografi" en çok okunan türler, "macera, fantastik ve bilim kurgu" en çok okunan konular olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin kitap kahramanlarının "zorluklarla mücadele eden güçlü, cesur, zeki, azimli, yardımsever, iyi kalpli, maceracı, eğlenceli" olma özelliklerinden daha çok etkilendikleri, en çok okunan on yazarın isimleri ve eserleri üzerinden yazar ve kitap tercihleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kitap okuma alışkanlığı, okuma ilgisi, okuma tercihleri, kitap kahramanları, ortaokul öğrencileri

Analysis of Lower Secondary School Students' Reading Reading Interests and Preferences

Abstract

This study aimed to identify and examine the reading interests and preferences of adolescent lower secondary school students. The study group of this research consisted of 1003 students studying in the 7th and 8th grades in 2021-2022 academic year. In this study, scanning model was used as a method. A questionnaire prepared by the researcher was used as a data collection tool. Research data were analyzed using the SPSS program and frequency and percentage calculations among descriptive statistical methods. In this research, it was determined that female students read books at a higher level and more regularly than male students, students were aware of the benefits of reading books, and it was found out that "novel, short story, and biography" were mostly read as genres, and "adventure, fantasy and science fiction" were mostly read as subjects. It was determined that the students were mostly affected by the qualities of book characters characterized by struggling with difficulties and being strong, brave, intelligent, determined, helpful, good-hearted, adventurous, and fun. Author and book preferences were determined on the basis of names and works of the ten most-read authors.

Keywords: Book reading habits, reading interest, reading preferences, book characters, secondary school students

* Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi, Erzurum, yagmuralkan.01y@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-1591-3166

** Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Malatya, salim.durukoglu@inonu.edu.tr/ORCID:0000-0002-2429-7609

Giriş

Okuma, tarihi insanın var oluşuna kadar uzanan, insanın kimi zaman taşlara, kimi zaman duvarlara kazıdığı; derilere, ağaç kabuklarına, yapraklara, kağıtlara ve kitaplara işlediği çizgileri, sembolleri, mesajları, insanlık belleğini sese dönüştürme, çözümleme, anlamlandırma sürecidir. Kitaplar, bireyin zihnindeki sınırsız dünyayı, nesillerin birikim ve deneyimlerini diğer insanlara taşıdığı, anın tanığı, dünü, bugünü ve yarını birbirine bağlayan kalıcı bir iz, rengarenk bir dünyadır. Aristoteles kütüphaneleri “evrenin belleği” olarak tanımlamaktadır.

Sever (2004) okumayı “entelektüel çaba ve yorumlama gerektiren kelimeleri, cümleleri, paragrafları ve metinleri görmenin ve seslendirmenin ötesinde bir düşünme süreci” olarak tanımlar. “Okuma” seslerin bir araya getirilip doğru bir şekilde telaffuz edilmesi ve anlama süreci olarak ele alınırsa, okullardaki eğitim öğretimle beraber okuryazar oranları artmış, fakat okumayı seven, okumayı alışkanlık haline getirmiş öğrenciler yetiştirmek bir plan ve program dahilinde sistematik bir olgu olarak değil bireyin ilgisine bağlı bir tercih olarak yer almıştır.

Yazının ve okumanın gün geçtikçe iletişimdeki ve bilgiye ulaşmadaki temel araç haline gelmesi nedeniyle, bu konuyla ilgili araştırmalar gün geçtikçe hızlanmakta ve artmaktadır. 21. yüzyılda sosyal, bilimsel ve kültürel hayatta yaşanan değişikliklerle beraber öğrencilerin kitap okumaya ilişkin eğilimlerinde de değişiklikler olmuştur. Dijital çağda “kitap okumak” kavramı da dijitalleşti mi, dijital araçlar kitap kokusundan öğrencileri uzaklaştırdı mı, dijital çağda ortaokul öğrencilerinin kitap okuma eğilimleri nasıl şekillendi, sorularının cevapları merak edilen konular arasındadır.

Bireyin algı ve dikkatinin istenilen şekilde istenilen yöne doğru değiştirildiği, kitle iletişim araçları ve sosyal medya aracılığıyla birçok örtük mesaja maruz bırakılarak benliklerinin inşa edilmeye çalışıldığı, kültürel özelliklerin giderek evrenselleştiği günümüzde “kitap okumak” kavramının içeriği ve niteliği nasıl değişti? Ortaokul öğrencilerinin okuyabileceği Türk edebiyatından, dünya edebiyatından birçok yazar ve eser bulunmasının yanı sıra kitapçı raflarında şekerleme tadında ve ambalajında çocukları cezbeden şiddet içerikli, zararlı davranış modelleri sunan kitaplar da ciddi bir tehlike olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gerçekler ve gerekçeler, bu çalışmada yaptığımız türden, ortaokul öğrencilerinin okuma kültürleri ve alışkanlıkları üzerine yeni çalışmalar yapılmasını ve güncel durumun tespit edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ergenlerin Okuma İlgi ve Tercihleri

10 ile 20 yaş arasındaki insanların genellikle ergenlik çağında olduğu kabul edilir (Birr Moje, 2008, s. 109). Ortaokul öğrencilerinde okuma sevgisini oluşturmak ve arttırmak için öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekir (Aydın ve Ayrancı, 2018, s. 127). Okuma ilgisi, çocukların okumayı aktif olarak okumayı seçtikleri konular ve materyaller olarak tanımlanır. Seçim, bireyin konuya karşı olumlu tutumunu, bireysel bir ihtiyaç ya da dürtüyü ve konunun değer özelliğini yansıtır (Robinson ve Weintraub, 1973, s. 81-82).

Okuma ilgileri üzerine yapılan çalışmaların çoğu ilgi alanlarının belirleyicilerini üç grupta ele alır (Purves ve Beach, 1972, s. 68):

İlgi alanları: İçeriğe ilgi, biçime ilgi, okuma miktarı ve ilgi alanları, edebi kalite ve ilgi alanları ve kitap zorluğu ve ilgi alanları.

Kişisel İlgi Belirleyiciler: Yaş, cinsiyet, zeka, okuma yeteneği, tutum ve psikolojik ihtiyaçlar.

Kurumsal İlgi Belirleyicileri: Kitapların mevcudiyeti, sosyoekonomik ve etnik belirleyiciler, akran, aile ve öğretmen etkileri, belirleyici olarak televizyon ve filmler.

Purves ve Beach, (1972) içeriğin ilgi seçimlerinde önemli bir ölçüt olduğunu ve ortaokul öğrencilerinin içerik tercihlerinin, edebi okuma miktarının artması ile cinsiyet arasındaki farklılıkların belirgin hale gelmesi açısından önemli olduğunu belirtir. Araştırmacılar ayrıca Amerika’da kültürel değerler ve sosyalleşme kalıplarının ergenlerin ilgi alanlarını etkilediğini vurgular. Öğrencilerin karakter tercihleri ise erkekler için saldırganlık, kızlar için kadınsılık gibi cinsiyet farklılıklarını yansıtmaktadır (Purves ve Beach, 1972, s. 79).

Geyser (1986) orta ergenlik dönemindeki gençlerin (yaklaşık on beş, on altı yaşlarında) ergen okuyucuların okumaktan zevk aldıkları konuları şöyle belirtir (akt. Du Toit, 2001):

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

- Gerçekçi, kurgu olmayan macera hikayeleri. Dağcılık, yelkencilik vb. konularda ilk elden deneyimler.
- Savaş hikayeleri.
- Tarihsel aşk romanları.
- Diğer ergenler (özellikle aynı koşullarda ve toplulukta yaşayan, bir yaş veya daha büyük karakterler) ve onların sorunları hakkındaki hikayeler.

Ergenlerin okumayı istemeyi öğrenmesi önemlidir. Ergenlerin okumayı yaşamları için önemli, yararlı ve tatmin edici bir faaliyet olarak görmesi okumayı seçme olasılıklarını yükseltir. Ergenler okuldaki faaliyetleri yaşamlarıyla ilgili veya ilgisiz olarak değerlendirme eğilimindedirler ve genellikle okul okuryazarlığı ile ilgili etkinlikler ergenler tarafından yaşamlarıyla ilgili görülmediğinden gençlerin okul görevlerini reddetme olasılığı daha yüksektir (Kasten ve Wilfong, 2005, s. 657).

Merisuo-Storm (2006, s. 111) 10-11 yaş arasındaki kız ve erkek çocukların okuma tutumları üzerine yaptığı çalışmada öğrencinin ilgisinin okuma materyali seçiminde ve okumaya yönelik olumlu tutum geliştirilmesinde kilit bir faktör olması gerektiği sonucuna ulaşır.

Çocukların okuma ilgi ve tercihleri araştırmacılar (Clark ve Foster, 2005) tarafından da incelenmiştir. İnceleme sonuçlarına göre çocukların ne okumayı tercih ettikleri ve bu tercihlerin ne zaman ve nasıl geliştiği konusunda bir kesinlik bulunmamaktadır. Araştırma bulguları çocukların ve gençlerin okuma tercihlerinin geçici bir anlık görüntüsünü sunmaktadır (Clark ve Rumbold, 2006, s. 14).

Araştırmalar (Can vd., 2010; McKenna vd., 2012; Nippold vd., 2005) bireylerin okuma zevki ile okuma sıklıklarında ortaokul yıllarında düşüş yaşandığına işaret etmektedir. McKenna vd. (2012, s. 283) 4491 öğrencinin okuma tutumlarını incelediği çalışmalarında, okuma tutumlarının 6. sınıftan 8. sınıfa kadar kademeli bir kötüleşme gösterdiğini tespit etmiştir. Clark ve Foster'ın çocukların ve gençlerin okuma alışkanlıkları ve tercihleri üzerine yaptığı çalışmada, katılımcılar tarafından kendilerini daha fazla okumaya teşvik eden 12 faaliyet arasından "web siteleri/dergiler tasarlamak, yazarlarla/ünlülerle tanışmak, okuma oyunları" en sık seçilen faaliyetler olmuştur. Okuma zevkinin yaşla birlikte azaldığı, ilköğretim öğrencilerinin ortaöğretim öğrencilerine göre okumaktan daha fazla keyif aldığı tespit edilmiştir (Clark ve Foster, 2005, s. 16-23). Ergen öğrencilerin kitap okumaya yönelik ilgi ve motivasyonlarının, okuma zevklerinin ve sıklıklarının azalması, nitelikli edebi eserlerin yeterince tanınmaması ve okunmaması, zararlı olabilecek rol modeller içeren popüler kitapların gençler arasında akran grubunun etkisiyle hızla yayılması ve okunması eğitim açısından endişe vericidir. Kitapların eğitici rolünden daha fazla faydalanabilmek için gençlerin kitap okumaya yönelik ilgi ve ihtiyaçlarının araştırılması, tespit edilmesi ve tanınması önemlidir. Kitap okumayı engelleyici unsurlar arasında zaman baskısı da yer almaktadır. Şahin (2009, s. 215) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin kitap okumalarında ders yoğunluğu ve sınavlara hazırlanma engelleyici bir unsur olarak tespit edilmiştir.

Nippold vd. (2005, s. 93) 100 altıncı sınıf, 100 dokuzuncu sınıf öğrencisinin okumaya ilişkin tercihlerini incelediği çalışma, müzik dinlemek, konsere gitmek, televizyon izlemek, bilgisayar veya video oyunları oynamak gibi boş zaman etkinlikleri arasında okumanın orta derecede popüler olduğunu tespit etmiştir.

Okuma ile bireyin zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Sullivan (2015, s. 5) zevk için okumanın faydaları üzerine yaptığı çalışmada bir dizi testin uygulanması ve karşılaştırılması sonucunda zevk için okumanın diplomalı bir ebeveynin sahip olmanın, niteliksiz bir ebeveynin sahip olmakla karşılaştırıldığında yarattığı farktan yaklaşık dört kat daha fazla bir fark yarattığını ortaya koyar. Zeki çocuklar daha az zeki akranlarına göre daha çok zevk için okumaya eğilimlidirler. Zevk için okuma gençleri yeni kelime ve fikirlerle karşılaştırarak müfredattaki yeni bilgileri ve kavramları daha iyi anlayabilme ve özümseyebilme olasılığını artırır, kelime dağarcığı, konuşma ve matematik için daha fazla entelektüel ilerleme ile bağlantılıdır (Sullivan, 2015, s. 5).

Kitap okumak, bireylerin kendilerini tanımasına, kitapta kendini bulmasına, evreni anlamlandırmasına ve yorumlamasına olanak sağlar. Araştıran, öğrenen, okuyan, üreten, milli ve evrensel kültür değerlerine sahip, karakter sahibi bireylerin yetişmesinde ailelerin ve eğitimcilerin kullanabilecekleri önemli bir dinamik de edebi eserlerdir. Rol modeller sunan karakterler aracılığıyla kitaplardan, edebi eserlerden değerler eğitiminde de faydalanılmaktadır (Aktaş, 2010; Karatay, 2011).

İnsanlar bir tür olarak bilişsel empati ile doğmadıkları, bunu orta çocuklukta geliştirdikleri için kişinin yaşamı boyunca onu geliştirmeye devam etme potansiyeli söz konusudur. Kurmaca edebiyat kişinin empati yeteneğini geliştirmenin bir yolu olabilir (Djikic ve diğerleri, 2013, s. 44).

Krashen (2004) zevk için okumaya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade eder: Çocuklar zevk için okuduklarında kitaplara bağlandıklarında, istemsizce ve bilinçli bir çaba göstermeden dil becerilerinin neredeyse tamamını kazanırlar. Zevk için okuma alışkanlığına sahip bireyler geniş bir kelime dağarcığı edinecekler, karmaşık dil bilgisi yapılarını anlama ve kullanma becerisi geliştirecekler ve yeterli okuyucular olacaklar.

Akademik başarı ve bilgi edinme amacıyla okumaya önem verilirken, zevk için okuma genellikle tamamen vazgeçilebilecek veya pul koleksiyonculuğu veya bahçe işleri gibi istenirse ara sıra yapılabilecek bir hobi olarak görülmektedir. Trelease (1984) bu tutumu endişe verici olarak yorumlar, okumaya yönelik bu yaygın ilgisizliğin uyarılarının görmezden gelinmesini çocuklarımız ve kültürümüz için felakete davetiye çıkarmak olarak ifade eder (Du Toit, 2001, s. 25).

Ofsted (2004) raporu okulların çok azının yetkin okuyucular olmasına rağmen zevk için okumayanların ilgisini başarıyla çekebildiğini ve öğrencilerin kendi okuma ilgileri ve okul dışında okudukları okuma materyallerinin çeşitliliği üzerine inşa edildiğini belirtir.

Araştırmalar (Afflerbach ve Cho, 2011; Guthrie ve Wigfield, 2000; Wang ve Guthrie, 2004) öğrencilerin okuma gelişimi ve başarısı açısından motivasyonel bileşenlerin tanınmasının okuma ile ilgili planlamalara yön gösterici olacağını belirtmektedir. Reeves (2004), gençlerin okuma tercihlerinde son derece seçici olabileceklerini, okudukları konu ile bağ kurabildikleri zaman okumaktan keyif alacaklarını belirtir (Snowball, 2008, s. 106).

Öğretmenlerin öğrencilerini geniş bir yelpazedeki materyalleri okumaya motive edebilmeleri için, ergenleri, onların motivasyonlarını ve ilgilerini anlamaları önemlidir. Ergenlerin eğlence amaçlı okuma oranındaki düşüş zaman baskısına, yeterli okuma modellerinin eksikliğine ve mevcut okuma materyallerinin yetersiz kullanımına atfedilebilir. Du Toit araştırmasında, öğretmenlerin eğlence amaçlı okuma konusunda ergenleri etkileyebileceğini öğrenci ifadelerine dayandırmaktadır. Öğrencilerin hedeflenen düzeyde bir okuyucu olmalarını sağlamada, öğretmenlerin okuma modeli olması, kitaplarla ilgili grup tartışmalarında liderlik etmesi, bibliyoterapötik (bireyin sorunları ile ilgili kitapları okuması önerilerek kendisine psikolojik yardım sağlama tekniği) stratejiler uygulaması vb. şekillerde yüksek motivasyonlu öğretmenlerin etkisi ve rehberliği belirleyici olabilir (Du Toit, 2001, s. 212-213).

Alvermann (2002, s. 189-190) ilkökul sınıflarının ötesinde ortaokul ve lise düzeyinde okuma yazma öğretiminin devam etme ihtiyacını ve okuma yazma öğretimi tasarlanırken ergenlerin ilgi ve ihtiyaçlarının en önde tutulmasının önemini vurgular. Gençlerin okuryazarlık becerilerinin hızla değişen ve yavaşlama belirtisi göstermeyen bilgi çağında yaşamının toplumsal taleplerine ayak uydurması için ergenlerin ortaokul ve lise düzeyinde okuma yazma öğretimine yönelik özel ihtiyaçlarının dikkate alınması gerektiğini belirtir (Alvermann, 2002, s. 189-190).

İlkokuldan sonra okuma becerilerinin gelişimi için okulda müfredat kapsamında ergenlerin okuma becerilerinin öğretmenler tarafından desteklenmeye ve rehberliğe ihtiyacı vardır. Okumaya olan ilgi ve motivasyonun sürekliliğinin sağlanması açısından öğrencilerin ulaşacağı hedeflerin ve faaliyetlerin öğretim programlarında daha somut olarak yer alması gerekir. Moore vd. (1999, s. 4-9) ergen okuryazarlığının eğitim politikasında sıcak bir konu veya okullarda bir öncelik olmamasına, ergen okuryazarlığında giderek derinleşen krizlerin nedenine ve çözüm önerilerine değinir. Tüm çocuklar ABD'de 3. sınıfta okumayı öğrense bile ergen okuyucunun okuryazarlık ihtiyaçları çok farklıdır. Okuma gelişimi süreklilik gösterir. Erken sınıflardaki okuma başarısı hikayenin sonu olarak görülmemelidir. Erken yaşlarda öğrenilen okuma ve yazma becerileri tam okuryazarlığa doğru büyümenin yalnızca ilk adımlarıdır. Eğitimde uzun süreden beri dikkat okuryazarlığın başlangıcına, fidan dikmeye ve bunların kök saldıgından emin olmaya odaklanmıştır. Ancak dikkatli bir şekilde yetiştirme ve beslenme yapılmadığında fideler solabilir ve bodur hale gelebilir. Okuma ve yazmanın ergenlerin giderek artan sözlü dili, düşünme yeteneği ve dünya bilgisi ile birlikte gelişmesi için rehberliğe ihtiyacı vardır. Lise öğretmenleri müfredatta yer alan uzmanlık alanlarındaki konuları öğrencilere vermeye çalışırken, bir süre sonra pek çok öğretmen öğrencilere etkili bir şekilde okuma ve yazma öğretiminin kendi

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

sorumlulukları olmadığına ve tesadüfi olarak kazanıldığına inanmaya başlar. Ergenler devlet tarafından okur ve yazar olarak sürekli gelişimleri için desteklenmelidir (Moore vd. 1999, s. 4-9).

Ergenlik döneminde öğrenciler kendini anlamak için okumaya yöneldiklerinde okuma tercihleri değişmeye başlar ve okuma ilgileri yetişkinlerinkine yaklaşmaya başlar. Erken ergenlik dönemindeki ergenlerin ne okuyacaklarını bilme becerisi kazanmalarına yardımcı olunmalıdır. Ergenler özellikle ana karakterin sorunlarının başarıyla çözüldüğü kitapları severler (Du Toit, 2001, s. 83).

Modern anlamda çocuk edebiyatına ait çocuklara özgü kitapların 17 ve 18. yüzyılda Avrupa'da basılmaya başlanması (Gültekin, 2006, s. 28) ile ilk zamanlar sınırlı olan çocuk edebiyatı eserleri zamanla gelişir ve tanınmaya başlar. Ortaokul öğrencileri genellikle macerayla dolu, bilim kurgu, fantastik konulu kitaplara ilgi duymaktadır. Hayal gücünün kendilerine tanıdığı imkanlar ile zamanın ve mekanın ötesinde oluşturulan süper güçlerin olduğu yeni bir dünyada var olma ve yaşama fikrinin çekim gücü ile öğrenciler yeni bir zihinsel kütüphane oluşturmuştur. Harry Potter (J. K. Rowling) gibi fantastik, Zaman Bisikleti (Bilgin Adalı), Ay'a Yolculuk (Jules Verne) gibi bilim kurgu eserleri bu kütüphanenin raflarında yerini almıştır.

Purves ve Beach (1972) çocukların okuma ilgilerine yönelik yaklaşık 400 çalışmayı incelemeleri sonucunda, cinsiyetin ve yaşın öğrencilerin okuma ilgilerini etkilediğini ve cinsiyetin okuma ilgilerinin en önemli belirleyicisi olduğunu bulmuşlardır (akt. Fisher, 1988, s. 62). PISA 2009 sonuçları OECD ülkeleri arasında 15 yaşındaki öğrenciler arasında kız öğrencilerin okuma tutumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir (OECD, 2010). Fisher 4,5 ve 6. sınıf öğrencilerinin okuma tercihlerini incelediği çalışmada kız ve erkek öğrencilerin okuma tercihleri arasında farklılıklar olduğunu, erkek çocukların bilim ve sporla ve tarihle ilgili kitapları okumayı daha çok tercih ettiklerini tespit etmiştir. Macera kitapları ile ilgili kız ve erkek öğrenciler arasında bir farklılık tespit etmemiştir. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre biyografi, el sanatları, fıkralar, peri masalları, hayvanlar ve şiiirle ilgili kitapları okumayı daha fazla tercih etmiştir. İrk değişkeninin kitap okuma tercihi üzerindeki etkisi ise "Siyahi çocuklar spor kitapları ve biyografileri beyaz çocuklara göre daha güçlü bir şekilde tercih ederken, beyaz çocukların gizem ve maceralara yönelik daha güçlü tercihleri olduğu" şeklinde tespit edilmiştir (Fisher, 1988, s. 67).

Araştırma ile ortaokul öğrencilerinin hangi türde, konuda kitap okumayı tercih ettikleri, okuyacakları kitap seçiminde etkili olan faktörler, kitap okumaya ilişkin tutumları, kitap okuma amaçları, kendilerini en çok etkileyen kitap kahramanlarının özellikleri, en çok okudukları yazarlar, arkadaşlarına hediye etmek istedikleri kitaplar belirlenerek ergenlerin okur profilleri betimlenmeye çalışılacaktır. Ergenlerin kitap okumaya yönelik ilgi ve tercihlerinin bilinmesi, eğitimciler için okumaya yönelik etkinlik ve planlamalarda yol gösterici olacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli olarak bir konuya ilişkin çok sayıda katılımcının görüş ve özelliklerini belirlemeyi (Büyüköztürk ve diğerleri, 2022) ve geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu olduğu şekliyle, değiştirmeden kendi koşulları içinde tespit etmeyi (Karasar, 2022) amaçlayan tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu ortaokulda, 7. ve 8. sınıf düzeyinde öğrenim gören 1003 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubuna ait bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1.

Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcılara Dair Bilgiler

Demografik Bilgiler	Kategori	n	%
Sınıf Düzeyi	7. sınıf	479	47.8
	8. sınıf	524	52.2
Cinsiyet	Kız	545	54.3
	Erkek	458	45.7

Toplam	1003	100
--------	------	-----

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Bu araştırmada kullanılan anket soruları öncelikle literatür taraması yapılarak ve uzman görüşü alınarak tespit edilmiştir. Anketin birinci bölümünde öğrencinin sınıf düzeyi ve cinsiyet bilgileri; ikinci bölümünde ise kitap okuma ilgi ve tercihleri, okuyacakları kitap seçimini etkileyen faktörleri, etkilendikleri kitap kahramanlarının özelliklerini tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Anket araştırmacı tarafından okulların bilgisayar odasında, web tabanlı olarak Google form aracılığıyla öğrencilere uygulanmıştır. Katılımcıların anketi cevaplamaları yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Öğrencilere verilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı açıklanmıştır ve gerekli etik izinler alınmıştır. Özensiz, yanıltıcı ve eksik dolduran katılımcıların anketi araştırmaya dahil edilmemiştir. 1003 anket SPSS programına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistiklerden yüzde ve frekans hesaplaması yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Büyüköztürk vd. (2022) anket geliştirme sürecini “problemi tanıma”, “madde (soru) yazma”, “uzman görüşü alma” ve “pilot uygulama” şeklinde aşamalandırır. Anket soruları hazırlanırken literatür taraması yapılmış ve uzman görüşü alınmıştır. Anketin kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla hazırlanan anket beş uzman tarafından incelenmiş, anketin araştırılmak istenen konuyu yansıtacak sorulardan oluştuğu tespit edilmiştir. Anketin kapsam geçerliği nitel olarak belirlenmiştir. Hazırlanan anket 80 öğrenciye pilot olarak uygulanmış, öğrencilerin anlamadığı ya da anlamakta zorlandığı bölümler düzenlenmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Kurul adı = T.C. İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Etik Kurulu

Karar tarihi= 23/06/2022

Belge sayı numarası= E.194771

Bulgular

Öğrencilerin kitap okuma alışkanlığına sahip olup olmadıklarını tespit etmek amacıyla ankette yer alan “Kitap okumak sizin için bir alışkanlık mıdır?” sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2’de belirtilmiştir:

Tablo 2.

Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlığı

	f	%
Evet (Her zaman düzenli olarak kitap okurum.)	482	48.1
Bazen (Ara sıra okurum.)	506	50.4
Hayır (Hiç okumam.)	15	1.5
Toplam	1003	100

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

Tablo 2 incelendiğinde Evet (Her zaman düzenli olarak kitap okurum.) cevabını verenlerin %48.1 (n=482), Bazen (Ara sıra okurum.) cevabını verenlerin %50.4 (n=506), Hayır (Hiç okumam.) cevabını verenlerin ise %1.5 (n=15) şeklinde dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu bulguya dayanarak öğrencilerin kitap okudukları söylenebilir.

Öğrencilerin kitap okuma alışkanlığına cinsiyete göre sahip olma durumları Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3.

Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıklarının Cinsiyete Göre Dağılım Çizelgesi

		Kız	Erkek	Toplam
Evet (Her zaman düzenli olarak kitap okurum.)	f	324	158	482
	%	67.2	32.8	100
Bazen (Ara sıra okurum.)	f	216	290	506
	%	42.7	57.3	100
Hayır (Hiç okumam.)	f	5	10	15
	%	33.3	66.7	100
Toplam	f	545	458	1003
	%	54.3	45.7	100

Tablo 3 incelendiğinde kız öğrencilerin (%67.2) erkek öğrencilere (%32.8) göre daha yüksek düzeyde düzenli olarak kitap okudukları görülmektedir.

Araştırmanın "Basılı olarak okumayı mı, ekran üzerinden okumayı mı tercih edersiniz?" sorusuna ilişkin bulgular aşağıda Tablo 4'te gösterilmiştir:

Tablo 4.

Öğrencilerin Basılı ve Dijital Kaynaklardan Okuma Tercihleri

	Basılı olarak kitap, dergi, gazete vb. okumayı tercih ederim.		Dijital okumayı, bilgisayar, tablet, telefon vb. ekranı üzerinden okumayı tercih ederim.	
	f	%	f	%
Hiçbir Zaman	23	2.3	231	23.0
Nadiren	66	6.6	317	31.6
Bazen	188	18.7	251	25.0
Sık sık	233	23.2	113	11.3
Her zaman	493	49.2	91	9.1
Toplam	1003	100	1003	100

Tablo 4 incelediğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %49.2 si (n=493) "Her zaman", %23.2'si (n=233) "Sık sık" cevabını vererek basılı olarak kitap, dergi, gazete vb. okumayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dijital araçlar okuma için fazla tercih edilmemiştir. Öğrenciler okumak için dijital araçları değil, basılı olarak kitap, dergi, gazete vb. okumayı tercih ettikleri görülmektedir.

Araştırmanın "Okumak için hangi yayın türünü tercih edersiniz?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmaktadır:

Tablo 5.

Öğrencilerin Kitap, Dergi, Gazete Okuma Tercihleri

	Kitap		Dergi		Gazete	
	f	Yüzde	f	Yüzde	f	Yüzde
Hiçbir zaman	5	.5	613	61.1	556	55.4
Nadiren	24	2.4	0	0	315	31.4
Bazen	99	9.9	288	28.7	103	10.3
Sık sık	233	23.2	75	7.5	17	1.7
Her zaman	642	64.0	27	2.7	12	1.2

Toplam	1003	100	1003	100	1003	100
--------	------	-----	------	-----	------	-----

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %64 (n=642) “her zaman”, %23.2’si ise “sık sık” seçeneği ile yayın türleri içinde en çok kitap okumayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Dergi %2.7 (n=27) “her zaman”, %7.5 (n=75) “sık sık” oranıyla ikinci sırada tercih edilmektedir. En az tercih edilen yayın türü ise gazetedir.

Araştırmanın “Okumak için nereleri tercih edersiniz?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 6’da verilmektedir:

Tablo 6.

Öğrenciler Kitap Okumak İçin Yer Tercihlerine İlişkin Dağılım Çizelgesi

	Ev		Okul		Kütüphane		Yeşil Alanlar		Seyahat Ederken	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hiçbir zaman	8	.8	148	14.8	387	38.6	320	31.9	375	37.4
Nadiren	24	2.4	241	24.0	251	25.0	247	24.6	248	24.7
Bazen	80	8.0	390	38.9	185	18.4	199	19.8	198	19.7
Sık sık	279	27.8	151	15.1	113	11.3	123	12.3	94	9.4
Her zaman	612	61.0	73	7.3	67	6.7	114	11.4	88	8.8
Toplam	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin kitap okumak için sırasıyla en çok “ev” %61 (n=612), yeşil alanlar %11.4 (n=114) ve okul %7.3 (n=73) mekanlarını tercih ettikleri görülmektedir. Okumak için en az tercih edilen yerin ise %6.7 (n=67) kütüphane olduğu görülmektedir.

Araştırmanın “Daha çok hangi amaçla kitap okumayı tercih edersiniz?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmektedir:

Tablo 7.

Öğrencilerin Kitap Okuma Amaçlarına İlişkin Çizelge

	Sağlık, bilim, teknoloji, spor, sanat vb. herhangi bir konuda bilgi edinmek için okurum.		Sınavlara ve derslere hazırlık için okurum.		Eğlenme, dinlenme, keyif alma vb. için hobi olarak okurum.		Genel kültür ve bilgimi arttırmak, kendimi daha iyi ifade edebilmek için okurum.	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hiçbir zaman	162	16.2	161	16.1	50	5	68	6.8
Nadiren	251	25.0	155	15.5	89	8.9	141	14.1
Bazen	282	28.1	238	23.7	137	13.7	231	23.0
Sık sık	171	17.0	239	23.8	218	21.7	248	24.7
Her zaman	137	13.7	210	20.9	509	50.7	315	31.4
Toplam	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin % 50.7’sinin (n=509) “Eğlenme, dinlenme, keyif alma vb. için hobi olarak okurum.” amacıyla kitap okudukları görülmektedir. İkinci sırada ise %31.4 (n=315) ile “Genel kültür ve bilgimi arttırmak, kendimi daha iyi ifade edebilmek için okurum.” amacı yer almaktadır. Öğrencilerin kitap okuma amaçları içinde “Sağlık, bilim, teknoloji, spor, sanat vb. herhangi bir konuda bilgi edinmek için okurum.” amacı %13.7 (n=137) oranı ile en sonda yer almaktadır.

Araştırmanın “Kitap okumak size hangi faydaları sağlar?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmektedir:

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

Tablo 8.

Öğrencilerin Kitap Okumanın Faydalarına İlişkin Görüşlerinin Dağılım Durumu

	Anlama düzeyini geliştirir.		Bilgiye ulaşmanın yoludur.		İletişim becerilerini geliştirir.		Hoşgörülü olmayı sağlar.		Ön yargıların yıkılmasını sağlar.		Yaratıcılığı geliştirir.		Eleştirel düşünme becerisi kazandırır.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hiçbir zaman	32	3.2	35	3.5	39	3.9	66	6.6	70	7	45	4.5	47	4.7
Nadiren	19	1.9	38	3.8	39	3.9	93	9.3	97	9.7	25	2.5	46	4.6
Bazen	39	3.9	132	13.2	108	10.8	250	24.9	235	23.4	73	7.3	125	12.5
Sık sık	314	31.3	347	34.6	353	35.2	307	30.6	305	30.4	277	27.6	297	29.6
Her zaman	599	59.7	451	45	464	46.3	287	28.6	296	29.5	583	58.1	488	48.7
Toplam	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100

Tablo 8 incelendiğinde kitap okumanın faydalarına ilişkin öğrenci görüşlerinin olumlu ve yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrenciler kitap okumanın kendilerine çeşitli açılardan fayda sağlayacağını bilincindedirler. Birinci sırada %61 (n=612) oranıyla “Düzenli olarak kitap okuyan birey kendini geliştirir.” yanıtı yer almaktadır. İkinci sırada ise % 59.7 (n=599) değeriyle “Anlama düzeyinin geliştirir.” görüşüne katıldıklarını görülmektedir. Kitap okumanın faydalarına ilişkin öğrenci görüşlerinde en alt sırada % 28.6 (n=287) değeriyle “Hoşgörülü olmayı sağlar.” ifadesi yer almaktadır. Tablo bütün olarak incelendiğinde öğrencilerin yüksek oranda kitap okumanın faydalarına ilişkin olumlu bir tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmanın “Yabancı yazarları mı Türk yazarları mı okumayı daha çok tercih edersiniz?” sorusuna ilişkin bulgular aşağıda Tablo 9’da gösterilmiştir:

Tablo 9.

Öğrencilerin Yabancı Yazarları ve Türk Yazarları Tercih Durumları

	Yabancı yazarları okumayı tercih ederim.		Türk yazarları okumayı tercih ederim.	
	f	%	f	%
Hiçbir Zaman	83	8.3	27	2.7
Nadiren	115	11.5	97	9.7
Bazen	210	20.9	211	21
Sık Sık	323	32.2	304	30.3
Her Zaman	272	27.1	364	36.3
Toplam	1003	100	1003	100

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin Türk yazarları okumayı daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrenciler % 36.3 (n=364) oranında Türk yazarları, % 27.1 (n=272) oranında ise yabancı yazarları okumayı tercih etmiştir.

Araştırmanın “Okuyacağınız kitap türüne karar verirken aşağıdaki seçeneklerden hangisine daha çok dikkat edersiniz?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 10’da verilmektedir:

Tablo 10.

Öğrencilerin Okuyacakları Kitap Seçimini Etkileyen Faktörlerin Dağılım Durumu

	Aile bireylerinin önerisine		Öğretmenlerimin önerisine		Arkadaşlarımın önerisine		Sosyal medya ya da kitle iletişim araçları reklamlarına göre		Kendi beğenime göre	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	Hiçbir zaman	236	16.6	136	13.6	173	17.2	304	30.3	62
Nadiren	192	19.1	135	13.5	177	17.6	209	20.8	49	4.9
Bazen	298	19.7	190	18.9	268	26.7	214	21.3	87	8.7
Sık sık	155	12.2	194	19.3	238	23.7	161	16.1	167	16.7

Her zaman	122	7.2	95	9.5	147	14.7	115	11.5	638	63.6
Toplam	1000	74.8	750	74.8	1003	100	1003	100	1003	100

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin okuyacakları kitabı seçerken daha çok kendi beğenilerine göre seçtikleri %63.6 (n=638) görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin okuyacakları kitap seçiminde, % 14.7 (n=147) oran ile “arkadaşlarımın önerisi” ikinci sırada, % 11.5 (n=115) oran ile “sosyal medya ya da televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları reklamları” üçüncü sırada yer almaktadır.

Araştırmanın “Okuyacağınız kitabı seçerken ya da satın alırken aşağıdaki seçeneklerden hangisi sizi daha çok etkiler?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 11’de gösterilmiştir:

Tablo 11.

Öğrencilerin Kitap Seçiminde Dikkat Ettikleri Unsurların Dağılım Durumu

	Kitap kapağında yer alan resim, fotoğraf ve renkler		Sayfa sayısı		Yazarı		Fiyatı		Konusu		Tavsiye edilmesi		Kitabın arka sayfasındaki özeti, tanıtım yazısı	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hiçbir zaman	106	10.6	263	26.2	207	20.6	265	26.4	17	1.7	99	9.9	106	10.6
Nadiren	193	19.2	172	17.1	167	16.7	188	18.7	12	1.2	105	10.5	120	12
Bazen	255	25.4	216	21.5	182	18.1	190	18.9	72	7.2	220	21.9	130	13
Sık sık	228	22.7	178	17.7	200	19.9	136	13.6	194	19.3	264	26.3	192	19.1
Her zaman	221	22.0	174	17.3	247	24.6	224	22.3	708	70.6	315	31.4	455	45.4
Toplam	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100	1003	100

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin okuyacakları kitap seçimini yaparken %70 (n=708) oranıyla en çok “kitabın konusuna”, ikinci sırada %45.4 (n=455) oranıyla “kitabın arka sayfasındaki özetine, tanıtım yazısına” dikkat ettikleri görülmektedir. Üçüncü sırada ise kitap seçimini yaparken yazara dikkat etmektedirler. Kitabın fiyatı ve sayfa sayısı kitap seçiminde dikkat edilen öncelikli unsurlar arasında yer almamaktadır.

Araştırma ile öğrencilerin en çok okuduğu yazınsal türlere ilişkin elde edilen bulgular Tablo 12’de gösterilmiştir:

Tablo 12.

Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Yazınsal Türlerin Dağılım Çizelgesi

	Her Zaman		Sık Sık		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Roman	388	38.7	233	23.2	192	19.1	122	12.2	68	6,8
Öykü (Hikaye)	261	26.0	290	28.9	274	27.3	124	12.4	54	5.4
Şiir	46	4.6	85	8.5	199	19.8	311	31.0	362	36.1
Tiyatro	40	4.0	41	4.1	124	12.4	279	27.8	519	51.7
Masal	83	8.3	119	11.9	186	18.5	275	27.4	340	33.9
Deneme	46	4.6	95	9.5	228	22.7	275	27.4	359	35.8
Makale	59	5.9	103	10.3	212	21.1	254	25.3	375	37.4
Söyleşi	41	4.1	75	7.5	213	21.2	272	27.1	402	40.1
Anı (Hatıra)	126	12.6	180	17.9	238	23.7	209	20.8	250	24.9
Biyografi	182	18.1	212	21.1	257	25.6	175	17.4	177	17.6
Otobiyografi	150	15.0	160	16.0	194	19.3	205	20.4	294	29.3
Destan	98	9.8	111	11.1	167	16.7	238	23.7	389	38.8
Mektup	38	3.8	69	6.9	119	11.9	216	21.5	561	55.9
Çizgi Roman	175	17.4	125	12.5	187	18.6	190	18.9	326	32.5

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin daha çok okumayı tercih ettikleri yazınsal türler içinde birinci sırada “roman”, ikinci sırada “öykü”, üçüncü sırada “biyografi”, dördüncü sırada “çizgi roman”, beşinci sırada ise “otobiyografi” yer almaktadır. En az tercih edilen yazınsal türler ise “söyleşi, tiyatro ve mektup” tur.

Araştırma ile elde edilen en çok okunan konu türlerine ilişkin bulgular Tablo 13’te gösterilmiştir:

Tablo 13.

Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Konuların Dağılım Çizelgesi

	Her Zaman		Sık Sık		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Macera	493	49.2	289	28.8	127	12.7	65	6.5	29	2.9
Bilim Kurgu	321	32.0	253	25.2	217	21.6	140	14.0	72	7.2
Fantastik	413	41.2	220	21.9	181	18.0	124	12.4	65	6.5
Polisiye/Dedektif	207	20.6	171	17.0	181	18.0	175	17.4	269	26.8
Aşk	146	14.6	90	9.0	131	13.1	163	16.3	473	47.2
Kişisel Gelişim	104	10.4	96	9.6	188	18.7	225	22.4	390	38.9
Psikoloji	132	13.2	107	10.7	140	14.0	203	20.2	421	42.0
Tarihi Konular	225	22.4	139	13.9	176	17.5	186	18.5	277	27.6
Mizah	300	29.9	175	17.4	217	21.6	166	16.6	145	14.5
Korku	257	25.6	162	16.2	163	16.3	148	14.8	273	21.2

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin okumayı tercih ettikleri konular içinde birinci sırada “macera”, ikinci sırada “fantastik konular”, üçüncü sırada “bilim kurgu”, dördüncü sırada ise “mizahi konular” yer almaktadır. En az tercih edilen konunun ise “kişisel gelişim” olduğunu görmekteyiz. Tarihi konuların tercih edilen ilk üç konu arasında yer almaması dikkat çekmektedir.

Araştırmanın “Sizi en çok etkileyen kitap kahramanını nasıl tanıtırınız?” sorusuna ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Sokak nöbetçileri Helin güçlü bir kadın karakter, hayatın zorluklarına rağmen ayakta durması.”

“Yankı (Sedef) her şeye rağmen hayatın yükünü taşıyabilen bir kişilik. Ve tüm zorlukların üstesinden gelebilecek bir kız. Yarasalar kitabının kahramanı”

“Maeve Kerrigan asla pes etmeyen korkusuz ve çok zeki bir polis”

“Dört Kardeşiler, Gülten Dayıoğlu: Feten beni çok etkilemişti. Onca yaşadıklarına rağmen kardeşleriyle hayatta kalmayı başardı.”

“Beni en çok etkileyen kitap kahramanı 3391 km’re kitabında ki İzmir karakteri çünkü birçok sorun olmasına rağmen ve pes noktasına gelmiş olsa bile yılmadan devam ediyor.”

“Christy Brown’un Sol Ayağım kitabındaki Christy, bunun sebebi doğduğundan beri engelleri olmasına rağmen asla vazgeçmemiş amacına ulaşmıştır.”

“Zeze. Komik, saf, yardımsever.”

“Tolstoy’un Hacı Murat kitabındaki Hacı Murat, topal, iyi kalpli, hoşgörülü.”

“Toprak Ana Kazımdan en çok etkilendim, çünkü ailesine hiçbir zorluğu göstermeden zorluklara dayanması.”

“Momo (Michael Ende) kahramanı eğlenceli ve hayalperest.”

“Kiraz Ağacı ile Aramdaki Mesafedeki, Mafalda çok tatlı ve iyimser ve aynı zamanda hayata olumlu yönde bakan çocuk ruhlu bir kız aynı zamanda çok zeki ve çok komik ve düşünceli bu karakter benim en sevdiğim karakterdir.”

“Pal Sokağı (Frenk Molnar) kahramanın ismi Nemecek cesur oluşu.”

Araştırmada yer alan “Sizi en çok etkileyen kitap kahramanını nasıl tanıtırınız?” sorusuna ilişkin yanıtlardan elde edilen ve en sık belirtilen bulgular Tablo 14’te sunulmuştur:

Tablo 14.

Öğrencileri En Çok Etkileyen Kitap Kahramanlarının Özellikleri

Kahramanın özellikleri	f	%
Zorluklar karşısında pes etmeyen, ayakta durabilen, mücadeleci, güçlü	136	13.6
Cesur/korkusuz olması	123	12.3
Zeki/Akıllı	57	5.7
Azimli/Kararlı	52	5.2
Yardımsever	33	3.3
İyi kalpli	28	2.8
Maceracı	25	2.5
Eğlenceli/Neşeli	21	2.1
Kendine güvenen	19	1.9
Sabırlı	17	1.7
Dürüst	17	1.7
Çalışkan	16	1.6
Pozitif/ Mutlu	16	1.6
Atik/ Çevik	16	1.6
Komik	14	1.4
Samimi	11	1.1
Duygusal	10	1.0

Öğrencileri en çok etkileyen kitap kahramanlarının özellikleri arasında kahramanların “türlü zorluklara rağmen pes etmeyen, mücadeleci, güçlü olması” özelliğinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Kahramanların cesur, zeki, azimli, başarılı ve çalışkan olmaları öğrencilerin en çok belirttiği özellikler arasındadır. Kahramanların maceracı, iyi kalpli, yardımsever, pozitif, eğlenceli, komik, kendine güvenen, duygusal ve çalışkan olmaları da öğrencilerin belirttikleri kitap kahramanlarının özellikleri arasındadır. Öğrencilerin kahramanların güçlü ve mücadeleci özelliğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

Araştırmada yer alan “En çok okuduğunuz yerli yazar kimdir?” sorusuna ilişkin yanıtlardan elde edilen ve en sık belirtilen bulgular Tablo 15’te sunulmuştur:

Tablo 15.

Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Türk Yazarlar

Yazar İsimleri	f	%
Beyza Alkoç	188	18.7
Ömer Seyfettin	80	8.9
Sabahattin Ali	63	6.3
Erkan İşeri	45	5.0
Aslı Arslan	19	1.9
Reşat Nuri Güntekin	18	1.8
Şermin Yaşar	18	1.8
Gülten Dayıoğlu	17	1.7
Sait Faik Abasıyanık	16	1.6
Tuncel Altınköprü	15	1.5
Halide Edip Adivar	14	1.4
Peyami Safa	12	1.2
Özgür Balpınar	11	1.1
Zülfü Livaneli	10	1.0
İlber Ortaylı	10	1.0

Tablo 15 incelendiğinde öğrencilerin en çok okuduğu yerli yazarın Beyza Alkoç olduğu görülmektedir. Beyza Alkoç son dönemde 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında en çok okunan popüler yazarlar arasında yer almaktadır. Bir öğrenci Beyza Alkoç’un eserleriyle ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

“Bu yazarın kitapları sanki o yazılan yerlerde ben varmışım gibi hissettiriyor, çok etkileyici kitapları.”

Öğrencilerin Beyza Alkoç kitaplarına olan ilgisi araştırmada yer alan eser ismi ve kahramanların özelliklerine ilişkin soruların yanıtlarında da görülmektedir. Öğrencilerin en çok etkilendikleri kahramanın niteliklerine ilişkin yanıtlarında Beyza Alkoç’a ait eserlerdeki kahramanlar “Onur, Zeynep” en çok örnek verilmiştir:

“Karantina, Onur güçlü dik duran”

“Karantina (Beyza Alkoç) Zeynep kahramanı kişiliği, konuşma tarzı, arkadaş çevresi ve hayat tarzı hoşuma gitmişti.”

“Beyza Alkoç-Karantina Zeynep karakteri. Çektiği zorluklar karşısında hep ayakta kalan bir karakterdir.”

“Kitabın ismi Karantina. Yazarı Beyza Alkoç. En sevdiğim karakter Zeynep Akay. Zeynep çok duygusal bir karakter. Arkadaşlarını çok seviyor. Eğlenceli bir kız. Çok cana yakın. Bu yüzden onu seviyorum”

“Karantina- Onur iyi bir insan, cesur, güçlü”

“Onur-Karantina-insanlara değer veren, hayalperest harika bir karakter”

“Karantina en çok etkileyen Onur tüm zorluklara karşı ayakta durduğu için her şeyi içine atan karşındakini kırmayan biri.”

İkinci sırada Ömer Seyfettin, üçüncü sırada ise Sabahattin Ali’nin yer aldığı görülmektedir.

Araştırmada yer alan “En çok okuduğunuz yabancı yazar kimdir?” sorusuna ilişkin yanıtlardan elde edilen ve en sık belirtilen bulgular Tablo 16’da verilmektedir:

Tablo 16.

Öğrencilerin Okumayı Tercih Ettikleri Yabancı Yazarlar

Yazar İsimleri	f	%
J. K. Rowling	98	9.8
Jules Verne	55	5.5
Sir Arthur Conan Doyle	55	5.5
Tolstoy	49	4.9
Dostoyevski	43	4.3
Victor Hugo	39	3.9
Albert Camus	39	3.9
Stefan Zweig	24	2.4
Jose Mauro de Vasconcoles	23	2.3
Sharon M. Draper	19	1.9
Roald Dahl	18	1.8
George Orwell	18	1.8
Christy Brown	18	1.8
Thomas Taylor	15	1.5
Vladimir Tumanov	13	1.3

Tablo 16 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin okumayı tercih ettikleri yabancı yazarlar arasında birinci sırada J. K. Rowling, ikinci sırada Jules Verne, üçüncü sırada Sir Arthur Conan Doyle’un yer aldığı görülmektedir.

Araştırmada yer alan “Arkadaşınıza hangi kitabı hediye ederdingiz?” sorusuna ilişkin yanıtlardan elde edilen ve en sık belirtilen bulgular Tablo 17’de sunulmuştur:

Tablo 17.

Öğrencilerin Arkadaşlarına Hediye Etmeyi Tercih Ettikleri Kitaplar

Eser İsimleri	f	%
Karantina	69	6.9
Harry Potter	42	4.2
Şeker Portakalı	34	3.4

Sokak Nöbetçileri	29	2.9
Sherlock Holmes	29	2.9
3391 km	16	1.6
Sol Ayağım	16	1.6
İnsan Neyle Yaşar	15	1.5
Küçük Prens	14	1.4
İçimdeki Müzik	14	1.4
Beyaz Kanatlı Vampir	13	1.3
Sefiller	13	1.3
Suç ve Ceza	11	1.1
Hayvan Çiftliği	11	1.1
Beyaz Diş	10	1.0

Tablo 17’de araştırmaya katılan öğrencilerin “Arkadaşınıza hangi kitabı hediye etmek isterdiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlarda en yüksek frekansa sahip ilk on beş kitap yer almaktadır. Beyza Alkoç’un Karantina kitabı %6.9 (n=69) değeriyle birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada Harry Potter Serisi %42 (n=42) değeriyle yer almaktadır. Üçüncü sırada Şeker Portakalı gelmektedir. Dördüncü sırada ise Aslı Arslan’a ait Sokak Nöbetçileri kitabı yer almaktadır. Beyza Alkoç’a ait iki eser araştırmada en çok tercih edilen kitaplar arasında yer almaktadır: “Karantina ve 3391 km”

Tartışma ve Sonuç

Araştırmadan elde edilen 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kitap okuma ilgi ve tercihlerine ilişkin bulgular doğrultusunda, ergenlik dönemindeki öğrencilerin okur profillerine yönelik betimleyici bir çerçeve açığa çıkarılmıştır. Araştırma ile öğrencilerin kitap okuyup okumadıkları, kitap okuma amaçları, kitap okumak için tercih ettikleri mekanlar, okuyacakları kitap seçimini etkileyen faktörler, okumayı tercih ettikleri edebi tür ve konular, en çok okudukları yazarlar, etkilendikleri kitap kahramanlarına ilişkin özellikler, arkadaşlarına hediye etmek istedikleri eser isimleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin kitap okudukları, kitapların kendilerine fayda sağlayacağına ilişkin görüşlere yüksek düzeyde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin kitap okudukları sonucu, Gönen vd. (2004, s. 7) tarafından yapılan 5, 6, 7. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarını incelediği çalışmada öğrencilerin yüksek düzeyde kitap okumayı sevdikleri sonucuyla da örtüşmektedir.

Ergenlerin gönüllü, bağımsız istenilen düzeyde yetkin ve ileri düzeyde kitap okuyucusu olmadıklarına dair öğretmenler ve ebeveynler tarafından duyulan endişe ve şikayetler, araştırma ile elde edilen ergenlerin okur profili ile kıyaslandığında durumun ümitsiz olmadığı, ergenlerin zevk için okuma becerilerinin birtakım düzenlemelerle geliştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul ve lisede de öğrencilerin her türlü eserin ve çok sayıda seçeneğin sunulduğu bir zamanda, okumasını geliştirecek eseri seçebilmesi için rehberliğe, uygun kitabı seçebilme becerisini öğrenmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Öğrencilerin kitap okumaları genellikle okul saati dışında olduğu için ergenlerin okuduğu kitapların genellikle, rastgele seçilmiş, kulaktan kulağa akran grubu arasında yayılan, okunan, konuşulan kitaplar olduğu görülmektedir. Bu kitaplar ise çoğu zaman ergenlerin ilgisini çekebilecek macera ve kahramanlarla süslenmiş, çocuğa görelilik ilkesine uygun olmayan kitaplardır. Öğrencilerin edebi değer taşıyan eserleri tanınmasının ve okumasının sağlanması için bu konuya okullarda, eğitim programlarında yer verilmesi gerekir. Ergenler kendi içinde yaşadıkları zamana uygun, kendi dönemlerinin sorunlarını içeren ve yansıtan kitaplara daha çok ilgi duymaktadırlar. Öğrencilerin başarı öyküleriyle rol model alabileceği, kahramanların sorunların üstesinden gelme yollarını analiz edebileceği, güncel konuları ve sorunları içeren, çocuğa görelilik ilkesine uygun eser sayısının artırılması ve tanıtılması öğrencilerin kitap okumaya olan ilgi ve sevgisini arttırabilir.

Öğrencilerin zevk için okumaya teşvik edilmesi, okuma eğitiminin okul müfredatında yer alması ve öğretmenlerin okuma eğitimiyle ilgili rollerinin daha net çizilmesi, öğretmenlerin zevk için okuma konusunda öğrencilere rol model olması ve öğrencilere rehberlik etmesi, öğrencilerin ilgi alanlarına uygun okuyabilecekleri eserlerin tanıtılması ve çok sayıda seçenek sunularak öğrencinin seçim yapmasının sağlanması kitap okumaya olan ilgi ve motivasyonu arttıracaktır.

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

Okuma etkinlikleri öğrencilerin sahip olduğu değerler, ihtiyaçlar ve amaçlarla ne kadar yakın olursa öğrencilerin okuma ve okumaya olan ilgiyi sürdürme olasılığı da o kadar artar. Ergenleri okumaya neyin motive ettiğini bilmek okul uygulamalarının daha etkili olmasını sağlar. Öğretmenlerin öğrencilerin okuma ilgilerini tanımaları, kabul etmeleri, geliştirmeleri ve öğrencilerin zamanla bu ilgi alanlarını ilgili konulara genişletmelerine yardımcı olabilir. (Pitcher vd., 2007, s. 378-379).

Öğrencilerin kitapları basılı olarak okumayı, ekran üzerinden okumaya göre daha çok tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu sonuç, Aktaş ve Vural (2023), Aydın ve Ayrancı (2018), Yorgancı (2022) tarafından ulaşılan öğrencilerin basılı olarak kitap okumayı daha çok tercih ettikleri araştırma sonuçları ile de örtüşmektedir.

Öğrencilerin kitap okumak için en çok ev ortamı ve yeşil alanları tercih ettikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin daha rahat ve huzurlu hissettikleri, odaklanmayı sağlayacak sessizlik imkânını da sunan ev ve özgürlük ile dinginlik hissettikleri yeşil alanları öncelikle dikkate değerdir. Kütüphaneler ise kitap okumak için öğrenciler tarafından pek tercih edilmemiştir. Günümüz şartlarında kütüphanelerin kitap okumak için kullanılan bir yer olma özelliğini yavaş yavaş yitirdiği söylenebilir.

Öğrencilerin daha çok zevk aldıkları için kitap okumayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin eğlenme, dinlenme, keyif alma amacıyla kitap okumayı en çok tercih etmesi Aktaş ve Vural (2023) tarafından elde edilen öğrencilerin çoğunun keyif almak için kitap okudukları araştırma sonucuyla da örtüşmektedir. Öğrencilerin ikinci sırada ise bilgi edinmek amacıyla kitap okudukları tespit edilmiştir.

Öğrenciler kitap okumanın faydalarına ilişkin görüşlere en yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğrenciler kitap okumanın bilgiye ulaşmanın yolu olduğu, kitap okuyan bireylerin anlama düzeylerini, iletişim becerilerini, yaratıcılıklarını, eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilecekleri görüşlerine yüksek düzeyde katılım göstermişlerdir. Bu bulguya dayanarak öğrencilerin kitap okumaya değer verdiği, kendisine fayda sağlayacağı inancına sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgular Clark ve Foster (2005) tarafından elde edilen araştırma sonuçları ile de örtüşmektedir. Öğrenciler genellikle okumaya karşı olumlu tutuma sahiptir ve okumanın önemli olduğuna inanıyor, okumanın sıkıcı, zor veya erkeklerden çok kızlar için olduğu ifadelerine katılmıyorlar. Öğrencilerin okul dışında kitap okuduklarını ve okumaya karşı daha olumlu tutumlara sahip olduklarını gördüler. Öğrenciler okumayı “yaşam için bir beceri olduğu için, bilmek istediklerini/ihtiyaç duyduklarını bulmalarına yardımcı olduğu için ve eğlenceli olduğu için” okuduklarını belirtmişlerdir (Clark ve Foster, 2005, s. 16-23).

Öğrenciler okuyacakları kitabı birinci sırada kendi beğenisine göre, ikinci sırada ise arkadaşlarının önerisiyle, üçüncü sırada öğretmenlerinin önerisiyle seçtiklerini belirtmişlerdir. Öğrencinin kendi beğenisinin kitap seçiminde en etkili faktör olması, öğrencinin ilgi alanlarını ve ihtiyaçlarını tanınmasının kitap okumaya ilişkin hedeflere ulaşılmasında kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Öğrencilerin arkadaşlarının önerilerini daha fazla dikkate alması, bireyin üzerinde akran grubu etkisinin en fazla olduğu ergenlik döneminin özelliğini yansıtmaktadır. Bu sonuç Çırakman ve Arı (2018) tarafından ulaşılan öğrencilerin kitap seçerken en çok %31’lik bir oranla arkadaş tavsiyesini dinlediği sonucu ile de örtüşmektedir.

Öğrencilerin kitap seçiminde en çok kitabın konusuna dikkat etmeleri Aktaş ve Vural (2023) tarafından elde edilen araştırma sonucuyla da örtüşmektedir.

Öğrenciler Türk yazarları okumayı daha fazla tercih etmiştir.

Öğrencilerin en çok okumayı tercih ettiği edebi türlerin “roman, öykü ve biyografi” olduğu tespit edilmiştir. Romanın en çok okunan tür olması Aktaş ve Vural’ın (2023); Aydın ve Ayrancı (2018), Can ve diğeleri (2010), Gönen vd. (2004), Şahin (2009) araştırma sonuçları ile de örtüşmektedir. Biyografi en çok okunan türler arasında yer almaktadır. Biyografiler, öğrencileri etkileyebilecek, ergenler için rol model oluşturacak kişileri ulaşılır ve bilinir kılması açısından önemlidir. Tiyatronun daha çok seyredilmek için tercih edilen bir tür olması az okunma sebepleri arasında gösterilebilir.

Araştırmada öğrencilerin en çok “macera, bilim kurgu ve fantastik” konulu kitaplar okumayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Araştırmada macera, fantastik ve bilim kurgu konulu kitapların daha çok tercih edilmesi Coles ve Hall (1999), Şahin ve Gültekin (2022) tarafından elde edilen araştırma sonuçları

ile de örtüşmektedir. Coles ve Hall İngiltere genelinde 10,12,14 yaşındaki yaklaşık 8000 çocuk ile çocukların okuma tercihlerini incelediği çalışmada çocukların büyüdükçe zevklerinin değiştiğini belirtir. 10 yaşındaki okuyucular macera, hayvanlarla ilgili kitapları okumayı tercih ederken, korku/hayalet, savaş/casusluk, polisiye/dedektiflik, bilim kurgu/fantastik konulu kitaplar her yaş grubunda yaklaşık olarak benzer oranlarda okunan kitaplardır. 10 yaşında şiire olan ilgi 12 yaşında keskin bir düşüş yaşar, 14 yaşında neredeyse tamamen kaybolur (Coles ve Hall, 1999, s. 5). Şahin ve Gültekin (2022) ortaokul öğrencilerinin daha çok macera, korku ve komedi; en az aşk ve romantizm konularını okuduklarını tespit etmişlerdir.

Öğrenciler kendilerini en çok etkileyen kahramanların daha çok “zorluklar karşısında pes etmeyen, mücadelecı, güçlü, cesur, zeki, azimli, kararlı, yardımsever, iyi kalpli, maceracı, eğlenceli, kendine güvenen, sabırlı, dürüst, komik, duygusal, pozitif, mutlu” özelliklerini vurgulamışlardır. Öğrenciler en çok sevdikleri kitap kahramanının özelliklerini anlatırken en çok Beyza Alkoç’un Karantina kitabındaki Onur ve Zeynep’in zorluklar karşısında yılmama, güçlü olma özelliklerini ifade etmişlerdir. Buna benzer özellikler ilkökul öğrencileri ile yapılan bir araştırmada da tespit edilmiştir. Bayraktar (2021, s. 341) ilkökul 2. sınıf öğrencilerinin en çok sevdikleri kitaplara ve en az sevindikleri kitaplara ilişkin görüşlerini incelediği çalışmada, en çok sevilen kitapların öykülerin içsel özelliklerinden, karakterlerinden ve olay örgüsünden, aksiyon ve maceraya, hayvanlara, iyi kalpli ve komik karakterlere yer verilmesinden kaynaklandığını tespit etmiştir.

Beyza Alkoç’un öğrenciler arasında oldukça sevilen popüler bir yazar olduğu tespit edilmiştir. Bir öğrenci Beyza Alkoç’un eserlerine ilişkin görüşünü “Bu yazarın kitapları sanki o yazılan yerlerde ben varmışım gibi hissettiriyor, çok etkileyici kitapları.” şeklinde ifade etmiştir. Bu görüşü Birr Moje vd. (2008, s. 108) şöyle açıklar:

Ergenlerin okuma sebepleri bireyin ilgi ve ihtiyaçlarına bağlı olarak birbirinden oldukça farklıdır. Ergenler sosyal grupların bir parçası oldukları için, rol model ya da bilgi arayışında oldukları için okuyabilirler. Gençler seçtikleri konu alanlarında geniş bir seçenek yelpazesine ihtiyaç duyabilir. Gençler sadece akademik olarak değil okul dışında günlük yaşamlarında okuyup yazmaktadırlar. Okuma yazma uygulamaları bireyin iletişim becerilerini geliştirir ve onlara günlük yaşamlarında güç veren özellikler ve kimlikler oluşturmalarına olanak tanır. Ergenlerin okuma sebepleri ve okuma dünyaları bazen neredeyse birey sayısı kadar çeşitlilik gösterse de bazı paylaşılan kapsayıcı kalıpları tespit etmek gerekir. Sosyal ağlar, kimlik gelişimi için fikirler, kendini geliştirme, kendini ifade etme, kimlik modelleri, mücadeleler yoluyla dirençli olan karakterler, kim olduğunu anlamaya çalışan insanlarla özdeşleşmek gençleri okul dışındaki okuma yazma dünyasına çeker. Gençler kendileri gibi insanlar hakkında kitap okumayı severler.

Öğrencilerin en çok okuduğu yabancı yazarlar “J. K. Rowling, Jules Verne, Sir Arthur Conan Doyle” olarak tespit edilmiştir.

Öğrencilerin arkadaşlarına hediye etmeyi tercih edecekleri kitaplar sırasıyla “Karantina, Harry Potter, Şeker Portakalı, Sokak Nöbetçileri, Sherlock Holmes, 3391 km, Sol Ayağım, İnsan Neyle Yaşar, Küçük Prens, İçimdeki Müzik, Beyaz Kanatlı Vampir, Sefiller, Suç ve Ceza, Hayvan Çiftliği ve Beyaz Diş” şeklindedir. Öğrencilerin daha çok yabancı yazarlara ait kitap isimlerini vermeleri ve başarı öykülerinin anlatıldığı “Sol Ayağım (Christy Brown), İçimdeki Müzik (Sharon M. Draper) kitabını tercih etmeleri ve en çok etkilendikleri kitap kahramanlarının özelliklerini anlatırken bu kahramanların mücadelecı ruhunu, güçlü duruşunu örnek vermeleri bulgusuna dayanarak Türk çocuk edebiyatında bu yaştaki öğrencilere başarı öyküleriyle rol model oluşturabilecek eserlere ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Öğrencilerin okuyabilecekleri ilgi ve ihtiyaçlarını yansıtan, çocuğa görelilik ilkesine uygun eser seçeneği artırılabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Kurul adı= T.C. İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Etik Kurulu
Karar tarihi= 23/06/2022
Belge sayı numarası= E.194771

Yazarların Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek durum ya da ilişki bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Afflerbach, P. P., & Cho, B. Y. (2011). The classroom assessment of reading. In *Handbook of reading research, Volume IV* (pp. 487-514). New York: Routledge Press.
- Aktaş, Ş. (2009). Edebî metin ve özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(39), 187-200.
- Aktaş, E ve Vural, E. (2023). İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin okuma kültürü düzeylerinin okuma profilleri bağlamında incelenmesi: Alanya örneği. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(3), 774-795.
- Alverman, D. E. (2002). Effective literacy instruction for adolescents. *Journal of Literacy Research*, 34(2), 189-208.
- Anderson, R. C. (1986). Growth in reading and how children spend their time outside of school. Technical Report No. 389.
- Aydın, G., & Ayrancı, B. B. (2018). Reading preferences of middle school students. *World Journal of Education*, 8(2), 127-139.
- Bayraktar, A. (2021). Value of children's literature and students' opinions regarding their favourite books. *International Journal of Progressive Education*, 17(4), 341-357.
- Birr Moje, E., Overby, M., Tysvaer, N., & Morris, K. (2008). The complex world of adolescent literacy: Myths, motivations and mysteries. *Harvard Educational Review*, 78(1), 107-154.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, R., Türkyılmaz, M., & Karadeniz, A. (2010). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21.
- Clark, C., & Foster, A. (2005). *Children's and young people's reading habits and preferences: The who, what, why, where and when*. London: National Literacy Trust.
- Clark, C., & Rumbold, K. (2006). *Reading for pleasure: A research overview*. London: National Literacy Trust.
- Çırakman, E. Ö., Bülent, A. R. I. (2018). Ortaokul öğrencilerinin kitap seçimine yön veren etmenler. *Researcher: Social Science Studies*, 6(3), 73-99.
- Coles, M., & Hall, C. (1999). *Children's reading choices*. London: Routledge.
- Djikic, M., Oatley, K., & Moldoveanu, M. C. (2013). Reading other minds: Effects of literature on empathy. *Scientific Study of Literature*, 3(1), 28-47.
- Du Toit, C. M. (2001). *The recreational reading habits of adolescent readers: A case study* (Doctoral dissertation). University of Pretoria Faculty of Humanities, South Africa.
- Fisher, P. J. (1988). The reading preferences of third, fourth, and fifth graders. *Reading Horizons: A Journal of Literacy and Language Arts*, 29(1), 62-70.
- Gönen, M., Öncü, E. Ç., & Işıtan, S. (2004). İlköğretim 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 164, 7-35.
- Guthrie, J. T., & Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. In M. L. Kamil, P. B. Mosenthal, P. D. Pearson, & R. Barr (Eds.), *Handbook of reading research-Vol. 3* (pp. 403-422). New York: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Gültekin, A. (2006). Çocuk ve gençlik edebiyatı eğitimi neden gerekli. *Varlık Dergisi*, 1189, 27-31.

- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Journal of Turkish Studies*, 6(1), 1439-1454.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (37. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kasten, W. C., & Wilfong, L. G. (2005). Encouraging independent reading with ambiance: The book bistro in middle and secondary school classes. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 48(8), 656-664.
- Krashen, S. D. (2004). *The power of reading: Insights from the research*. London: Libraries Unlimited.
- May, S., & Wright, N. (2007). Secondary literacy across the curriculum: Challenges and possibilities. *Language and Education*, 21(5), 370-376.
- McKenna, M. C., Conradi, K., Lawrence, C., Jang, B. G., & Meyer, J. P. (2012). Reading attitudes of middle school students: Results of a US survey. *Reading Research Quarterly*, 47(3), 283-306.
- Merisuo-Storm, T. (2006). Girls and boys like to read and write different texts. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 50(2), 111-125.
- Moore, D. W., Bean, T. W., Birdyshaw, D., & Rycik, J. A. (1999). Adolescent literacy: A position statement. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 43(1), 97-112.
- Nippold M. A., Duthie J. K., Larsen J. (2005). Literacy as a leisure activity: Free-time preferences of older children and young adolescents. *Lang Speech Hear Serv Sch.*, 36(2), 93-102.
- OECD. (2010). *Education at a glance 2010: OECD indicators*. Paris: OECD.
- Ofsted. (2004). *Reading for purpose and pleasure: An evaluation of the teaching of reading in primary schools*. Stationery Office.
- Pitcher, S. M., Albright, L. K., DeLaney, C. J., Walker, N. T., Seunarinisingh, K., Mogge, S., ... & Dunston, P. J. (2007). Assessing adolescents' motivation to read. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 50(5), 378-396.
- Purves, A. C., & Beach, R. (1972). *Literature and the reader: Research in response to literature, reading interests, and the teaching of literature*. Urbana: National Council of Teachers of English.
- Robinson, H. M., & Weintraub, S. (1973). Research related to children's interests to developmental values of reading. *Library Trends*, 22, 81-108.
- Sever, S. (2004). *Teaching Turkish and complete learning*. Ankara: Anı Publishing.
- Snowball, C. (2008). Teenagers talking about reading and libraries. *Australian Academic & Research Libraries*, 39(2), 106-120.
- Sullivan, A. (2015). The life-long benefits of reading for pleasure. *The School Librarian*, 63(1), 5.
- Şahin, A. (2009). İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 215-232.
- Şahin, A., & Gültekin, G. (2022). Z kuşağının okuma tercihleri. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 29-45.
- Wang, J. H. Y., & Guthrie, J. T. (2004). Modeling the effects of intrinsic motivation, extrinsic motivation, amount of reading, and past reading achievement on text comprehension between US and Chinese students. *Reading Research Quarterly*, 39(2), 162-186.
- Yorgancı, O. K. (2022). Ortaokul öğrencilerinin okuma tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 78-94.

Extended Abstract

Introduction

In line with the findings about reading interests and preferences of the 7th and 8th grade students from this research, a descriptive framework was revealed for the reader profiles of the students in the adolescence period. In this research, it was determined whether the students read a book as well as their purpose of reading, the places where they preferred to read, the factors affecting their choice of the book, the literary genres and topics they preferred to read, the local and foreign authors they read most, the characteristics of the book characters they were influenced by, and the names of the works they wanted to present to their friends. The reading skills of adolescents could be improved with some arrangements.

Method

The survey model, which aims to determine the views and characteristics of a large number of participants on a subject (Büyüköztürk et al., 2022), was used as a research model. The study group of this research consisted of 1003 students studying in the 7th and 8th grades in 2021-2022 academic year.

A questionnaire developed by the researcher was used to collect the data. The survey questions used in this study were determined by reviewing the literature and taking expert opinions. The researcher administered the questionnaire to the students in the computer room of the schools, using Google form.

The data obtained from this research were analyzed using the SPSS program. In the data analysis, percentage and frequency calculations from descriptive statistics were made.

The content validity of the questionnaire was determined qualitatively. The prepared questionnaire was administered to 80 students as a pilot, and the parts not understood completely or partially by the students were re-arranged.

Result and Discussion

In lower and upper secondary schools, students need guidance and learning the ability to choose the appropriate book so that they can choose the work among all kinds of works and many options that will improve their reading. Since students generally read books outside of school hours, it is seen that the books that adolescents read are generally randomly selected books, spread by word of mouth among their peer group, read and talked about. On the other hand, these books are often decorated with adventures and characters that may attract the attention of adolescents and are not suitable for the principle of child-appropriateness. To enable students to recognize and read works of literary value, this subject should be included in education programs and schools. Adolescents are more interested in books suitable for the time they lived in, containing and reflecting the problems of their period. Increasing and introducing the number of works in which students can take on role models with success stories, analyze the ways the characters overcome problems, containing current issues and problems, and which are suitable for the principle of child-appropriateness, can increase reading interest and concern among students.

It was determined that students preferred reading printed books rather than reading on the screen. This result was reported by Aydın and Ayrancı (2018); the Quilter (2022); Aktaş and Vural (2023); thus, consistent with the research results obtained in this study about students' preferences of reading books in print.

It was determined that the students preferred home environment and green areas the most for reading books. Students preferred to read at home and in green spaces, where they felt more comfortable and offer the opportunity of silence to focus. Libraries, on the other hand, were not preferred by students for reading books. In today's conditions, it could be said that libraries gradually lost their feature as a place visited for reading books.

It was first determined that students preferred to read books because they enjoyed it more. This result was consistent with the findings obtained by Aktaş and Vural (2023). In the second place, it was determined that the students read books to gain knowledge.

Students showed a very high level of agreement with the views on the benefits of reading books. According to the findings obtained in this research, the students showed a high level of agreement with the view that reading books was the way to obtain information and that individuals who read books could improve their understanding levels, communication skills, creativity, and critical thinking skills. Based on this finding, it could be said that students valued reading books and had the belief that they would benefit from reading books.

The students stated that they chose the book according to their likes in the first place, on the grounds of the suggestion made by their friends in the second place, which was followed by the suggestion of their teachers in the third place. The fact that the student's taste was the most influential factor in the selection of books indicated that recognizing the student's interests and needs played a critical role in achieving the goals of reading books. Students paid more attention to the suggestions

of their friends reflected the characteristic of the adolescence period when the peer group influenced the individual the most. This result was compatible with the result of Çırakman and Arı (2018) that students listened to the advice of friends with a rate of 31% mostly when choosing a book.

Students preferred to read Turkish authors more than authors from other countries. It was determined that the literary genres that students preferred to read the most were "novel, story, and biography".

The novel was the most preferred genre as studies conducted by Can et al. (2010), Aydın and Ayrancı (2018), Şahin (2009), Gonen et al. (2004), Aktaş and Vural (2023) show in a consistent way with the findings obtained in this study.

Biography was among the most preferred genres. Biographies are important in enabling influential people serving as role models for adolescents to be accessible and known.

The research determined that the students mostly preferred to read books on "adventure, science fiction, and fantasy". The fact that books on adventure, fantasy, and science fiction were preferred more in this study was consistent with the research results obtained by Hall and Coles (1999), and Şahin and Gültekin (2022).

The students mostly said that the qualities of the characters who did not give up in the face of difficulties, and were fighter, strong, brave, intelligent, determined, helpful, kind-hearted, adventurous, fun, self-confident, patient, honest, funny, emotional, positive, happy affected them the most.

It was determined that authors mostly read among 7th and 8th grade students were "Beyza Alkoç, Ömer Seyfettin, and Sabahattin Ali. The findings showed that Beyza Alkoç was a popular writer among students. A student commented on Beyza Alkoç's works: "The books of this author make me feel as if I were in the places where they were written, her books are very impressive."

The foreign authors mostly read by students were "J. K. Rowling, Jules Verne, and Sir Arthur Conan Doyle".

EK-1.

7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgi ve Tercihleri Anketi

A. Kişisel Bilgiler

1. Sınıfınız: () 7 () 8
2. Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

B. Öğrencilerin Kitap Okumaya Yönelik İlgi ve Tercihleri

3. Kitap okumak sizin için bir alışkanlık mıdır?
 - a. Evet (Her zaman düzenli olarak kitap okurum.)
 - b. Bazen (Ara sıra okurum.)
 - c. Hayır (Hiç okumam.)
4. Basılı okumayı mı ekran üzerinden okumayı mı tercih edersiniz?
 - a. Basılı olarak kitap, dergi, gazete vb. okumayı tercih ederim.
 - b. Dijital okumayı, bilgisayar, tablet, telefon vb. ekranı üzerinden okumayı tercih ederim.

5. Okumak için hangi yayınları tercih edersiniz?

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Kitap					
Dergi					
Gazete					

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

6. Okumak için nereleri tercih edersiniz?

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Ev					
Okul					
Kütüphane					
Doğada Kitap Okuma (Yeşil Alanlar)					
Seyahat ederken					

7. Hangi amaçla okursunuz?

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Sağlık, bilim, teknoloji, spor, sanat vb. herhangi bir konuda bilgi edinmek için okurum.					
Sınavlara ve derslere hazırlık için okurum.					
Eğlenme, dinlenme, keyif alma vb. için hobi olarak okurum.					
Genel kültür ve bilgimi arttırmak, düşüncelerimi daha iyi ifade edebilmek için okurum.					

8. Kitap okumak size hangi faydaları sağlar?

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Anlama düzeyini geliştirir.					
Bilgiye ulaşmanın yoludur.					
İletişim becerilerini geliştirir.					
Hoşgörülü olmayı sağlar.					
Ön yargıların yıkılmasını sağlar.					
Yaratıcılığı geliştirir.					
Eleştirel düşünme becerisi kazandırır.					

9. Aşağıdaki yazınsal (edebi) türleri okuma sıklığınızı belirtiniz.

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Roman					
Öykü (Hikaye)					
Şiir					
Tiyatro					
Masal					
Deneme					
Makale					
Söyleşi					
Anı (Hatıra)					
Biyografi (Yaşam Öyküsü)					
Otobiyografi (Öz Yaşam Öyküsü)					
Destan					

Mektup					
Çizgi Roman					

10. Aşağıdaki konuları okuma sıklığınızı belirtiniz.

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Macera					
Bilim Kurgu					
Fantastik					
Polisiye					
Aşk					
Kişisel gelişim					
Psikoloji					
Tarihi Konular					
Mizah					
Korku					

11. Okuyacağınız kitap türüne karar verirken aşağıdaki seçenekler sizi hangi sıklıkta etkiler?

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Anne, baba, kardeşler veya diğer aile bireylerinin önerisiyle					
Öğretmenlerimin önerisiyle					
Arkadaşlarımın önerisiyle					
Sosyal medya ya da televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları reklamlarına göre					
Kendi beğenime göre					

12. Okuyacağınız kitabı seçerken ya da satın alırken aşağıdakilerden hangisine en çok dikkat edersiniz?

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Kitap kapağında yer alan resim, fotoğraf ve renklere					
Sayfa Sayısına					
Yazarına					
Fiyatına					
Konusuna					
Tavsiye edilmesine					
Kitabın arka sayfasındaki özete, tanıtım yazısına					

13. Yabancı yazarları mı Türk yazarları mı okuma sıklığınızı belirtiniz.

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
Yabancı yazarlar					
Türk yazarlar					

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik İlgisi ve Tercihlerinin İncelenmesi

14. En çok okuduğunuz yabancı yazar kimdir?

.....

15. En çok okuduğunuz yerli yazar kimdir?

.....

16. Sizi en çok etkileyen kitap kahramanını nasıl tanıtırsınız?

.....

17. Arkadaşınıza hangi kitabı hediye ederdiniz? Kitap ismi ve yazarını belirtiniz.

.....